

Natuurhistorische Verzamelreizen 1977-1997

KEES MOELIKER *

Frans Slieker, Frans de Jong, Hermann Strack en Erwin Kompanje, alle zeer vier nauw betrokken bij het Natuurmuseum Rotterdam, maken sinds 1977 excursies en reizen met als (hoofd)doel het verzamelen van schelpen, skeletten, vissen, krabben en andere natuurhistorische voorwerpen. Veel van wat zij verzamelden maakt inmiddels deel uit van de collectie van het museum. De gewoonte van de vier vrienden om elke reis - of het nu om een dagje naar het strand of om een zevenweekse zwerftocht door Nieuw-Zeeland gaat - uitvoerig in woord en beeld te documenteren, resulteerde (tot 1997) in 214 reisverhalen die samen met ruim 700 afbeeldingen onlangs tot een boek gebundeld zijn. Speciaal voor Straatgras is hier een verkorte en gekuiste versie van het voorwoord.

VLNR:
FRANS DE JONG,
FRANS SLIEKER,
HERMANN STRACK EN
ERWIN KOMPANJE IN
OKTOBER 1989 BIJ HET
MUSÉUM D' HISTOIRE
NATURELLE TE PARIJS.
[FOTO: UIT
BESPROKEN BOEK]

De namen van de auteurs van dit boek - François J.A. Slieker, A. Frans de Jong, Hermann L. Strack en Erwin J.O. Kompanje - staan voluit of als de afkortingen FJAS, AFdJ, HLS & EJOK op talloze etiketten en labels van naturalia die in de afgelopen dertig jaar in de collectie van het Natuurmuseum Rotterdam werden opgenomen. Het gaat hierbij om schelpen, kreeftachtigen, stekelhuidigen, ander klein slijmerig (zee)-gedierte, vissen, (delen van) vogels en zoogdieren, maar ook reptielen en amfibieën, allerhande fossielen en (zwerf)stenen.

De vier vrienden vergaarden deze specimina tijdens zogenaamde 'natuurhistorische verzamelreizen'. Dat zijn korte of langere 'uitstapjes' naar locaties waar dan ook ter wereld met als hoofddoel het verzamelen van natuurhistorische voorwerpen. 'Verzamelen' houdt in dat er gezocht, geraapt, gezeefd, gesnorkeld, gevestig, geschoten, gevangen, gedregd, getrokken, gehakt, gesneden, gestoken en/of gepulkt moet worden om materiaal aan de natuur te onttrekken om het uiteindelijk op de een of andere manier geconserveerd

(droog of op alcohol) en geëtiketteerd in een collectie op te nemen.

Het viertal heeft de gewoonte om van alle verzamelreizen nauwkeurig (dagboek)aantekeningen bij te houden. Dat heeft in de periode 1977-1997 geresulteerd in 214 verhalen die in dit boek gebundeld zijn. Precies de helft (107) handelt over een binnenlandse bestemming, die - met uitzondering van één excursie naar Oud-Loosdrecht - allemaal langs de kust gelegen zijn: van Rottumeroog tot het Verdrongen Land van Saeftinge en zo'n beetje alles wat daartussen ligt. Van de 107 buitenlandse reizen blijven er 94 (88%) binnen de grenzen van Europa, waarbij Frankrijk (bijna allemaal kustlocaties in het noordwesten) met 48 verhalen duidelijk favoriet is. Het Verenigd Koninkrijk en Ierland komen op een goede tweede plaats met 17 verhalen, gevolgd door Spanje (inclusief Canarische Eilanden) en Portugal met elf verhalen. Duitsland en Denemarken komen er allebei vanaf met vijf reisverlagen, Griekenland met drie en Italië met twee. Hekkenluiters binnen Europa zijn Monaco, Faeröer

* [C.W. Moeliker is hoofd communicatie & collectie van het Natuurmuseum Rotterdam; e-mail moeliker@nmr.nl]

& IJsland en België met elk één verhaal. De dertien verre reizen zijn mooi over de continenten verdeeld: Afrika één (Egypte), Azië zes (Turkije, Maleisië en Indonesië [vier]), Australië & Nieuw Zeeland elk één, Noord-Amerika twee (Verenigde Staten, Canada) en Zuid-Amerika twee (Dominicaanse Republiek, Uruguay & Argentinië).

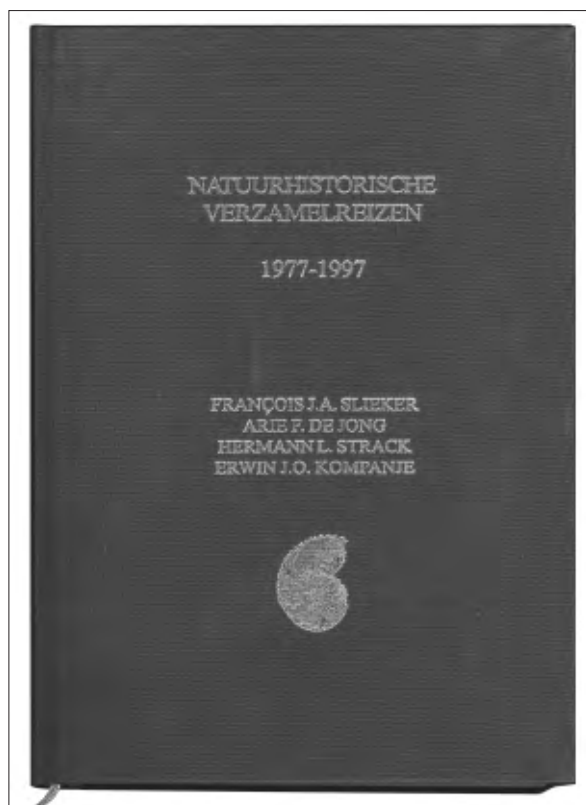
De kortste 'verzamelreis' duurde precies zestig minuten: van zes tot zeven uur in de ochtend (!) van 7 juni 1983 werden door Slieker en De Jong tussen de strekdammen van 's Gravenzande vier garnalentrekken gemaakt, met als buit een Chinese wolhandkrab die ik warempel op alcohol in de collectie terugvond onder catalogusnummer NMR 9937-00707. Het verhaal telt zeven regels. De buitenlandse reizen zijn doorgaans langer, hoewel er ook verslag gedaan wordt van twee- of driedaagse tochtjes naar de Franse Kanaalkust. Uitvoerige verslagen van bijvoorbeeld een maand Faeröer en IJsland, drie weken Zuid-Engeland en Ierland, en een week Sicilië zijn ook in dit boek opgenomen. Verzamelreizen buiten Europa duren vaak enkele weken, en sommigen zijn heuse expedities naar exotische oorden. Een deel van de reizen binnen Nederland valt overduidelijk binnen de categorie 'een dagje naar het strand', maar de verhalen zijn zeker niet minder interessant omdat ze een mooi beeld geven van de kustfauna in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw.

De verhalen rapporteren goeddeels - vaak tot in de kleinste details - over de natuurlijke historie ter plaatse. Hierin zit de kracht en de wetenschappelijke waarde van het boek, zeker omdat het meeste verzamelde materiaal in de NMR-collectie is ondergebracht en voor onderzoek beschikbaar is. Lezers die de natuurhistorie worst zal zijn, komen wellicht meer aan hun trekken dankzij de *couleur locale* en de meer persoonlijke ontboezemingen die het viertal regelmatig ter sprake brengen. Zo bezochten de heren in juni 1989 gekleed in Harris Tweed en knickerbockers een pub in Wales en werden voor "feodale Engelsen" aangezien. De foto's spreken boekdelen en volgens mij mag het betreffende drietal van geluk spreken dat ze het etablissement zonder kleerscheuren konden verlaten. Hoewel Kompanje zeker geen 'aaiër' is, blijkt hij ook zijn zwakke momenten te hebben: in Ierland laat hij een aangereden vink leven en in Schotland gooit hij een mooie - levend angespoelde - octopus terug in zee! De Jong trok zich in 1982 het lot van een Portugese gehandicapte aan en bouwde in vier weken met blote handen en vereende krachten een nieuw huis voor de arme ziel. Strack blijkt een uitgesproken kinderhater te zijn, behalve als ze hem helpen bij het verzamelen. Slieker ontloopt zich als de smulpaap van het viertal, en voornamelijk dankzij hem komen de culinair geïnteresseerden ook aan hun trekken in dit boek. Eens te meer blijkt weer dat (mariene)biologie en kookkunst vaak in elkaars verlengde liggen. Met name tijdens de verzameltochtjes in Frankrijk eindigen de dagen stevast met "een werkelijk subliem diner" waarbij over de keuze van gerechten en wijn net zo gedetailleerd wordt gerapporteerd als over de verzamelde naturalien.

Ruim 700 (!) afbeeldingen (voornamelijk foto's) verlevendigen dit boek en vormen - samen met de bij-

schriften - een verhaal op zich. Landschapsopnamen, uiteenlopend van een zonsondergang bij Hoek van Holland, de baai van Ambon en de Marlborough Sounds in Nieuw Zeeland, maar ook talloze macro-opnamen van schelpen, slakken en andere "slimy little creatures" al dan niet in vloedlijnen, gruisbankjes of het littoraal zijn van hoogstaande kwaliteit en completeren de tekst. Ook obligate foto's van hotels, pensions, auberges, vakantiehuisjes, tenten, laboratoria, keukens, collectiedepots, voertuigen, bootjes en vliegtuigjes illustreren de reisverhalen. Hoogtepunt is echter de overdaad aan 'actiefoto's' waarmee dit boek is doorspekt: De Jong bukt en hakt, Kompanje sleept met of snijdt in kadavers, Strack poseert bij iets monumentaals en Slieker kookt of chauffeert.

'Natuurhistorische Verzamelreizen 1977-1997' is zowel een schaamteloos zelfverheerlijkend document als een rijke bron van natuurhistorische informatie. Het geeft een mooi beeld van het niet aflatende enthousiasme van de vier vrienden voor de natuurlijke historie, en de inhoud vormt een belangrijke bron van informatie over talloze objecten in de collectie van het Natuurmuseum Rotterdam. Als zodanig zal het zijn nut bewijzen en houd ik het onder handbereik. []

'DE MOEDER VAN ALLE REISBOEKEN' IS GEBONDEN IN EEN MOOIE LINNEN BAND MET LUXE LEESLINTJE. [FOTO: JAAP VAN LEEUWEN]

'Natuurhistorische Verzamelreizen 1977-1997'

(ISBN 90-808414-1-2) telt 565 grotendeels in kleur geïllustreerde pagina's en werd in een zeer kleine oplage uitgegeven door Strack Publishers, Singel 139, 3311 PC Dordrecht, 078-6310036. Het boek meet 19 x 27 cm, is gedrukt op 110 grams kunstdrukpapier en gebonden in een linnen band met luxe leeslintje. De eerste druk is inmiddels uitverkocht. Zij die in het bezit wensen te komen van een exemplaar van de tweede (herziene) druk van dit collectors-item kunnen dit aan de uitgever kenbaar maken (h.l.strack@planet.nl). De prijs is sterk afhankelijk van de oplage (= het aantal intekenaars) en zal bij een oplage van 25 exemplaren circa 125 euro bedragen.